

2. Кузнецова О.В. Возмещение морального вреда. / О.В. Кузнецова. – Москва: Юстицинформ, 2009. – 89 с.
3. Кернякевич Ю.В. Судовий захист трудових прав працівників у разі незаконного переведення їх на іншу роботу. / Ю.В. Кернякевич. // Актуальні проблеми вдосконалення чинного законодавства України, Вип. XXVII, 2011. – С. 198-203.
4. Фоміна К. Відшкодування моральної шкоди в трудовому праві. / К. Фоміна. // Правовий тиждень, № 23 (149), 2009. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://www.legalweekly.com.ua/article/?uid=1168>
5. Кожен 5-й мешканець Кіровоградщини працює неофіційно. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://kirovograd.comments.ua/news/2014/07/17/143251.html>
6. Литвиненко К., Чередниченко Н.В. Моральна шкода в трудових відносинах. / К. Литвиненко, Н.В. Чередниченко. // Науково-теоретична конференція викладачів, аспірантів, співробітників та студентів юридичного факультету: тези доповідей: у 3-х ч., Суми, 20 квітня 2011 рік. / Відп. за вип.: С.І. Дегтярьов, В.І. Горевий. – Суми : СумДУ, 2011, ч. 2. – С.83-86. [Електрон. ресурс] – Режим доступу: <http://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/123456789/24323/1/17.pdf>

УДК 349.2

Третяков Є. А.,
генеральний директор ПАОП «Промінь»

ЩОДО ПРИНЦИПІВ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ОХОРОНИ ПРАЦІ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

У статті з'ясовано зміст поняття «принципи правового регулювання охорони праці у сільському господарстві», здійснено їх класифікацію на загальні та спеціальні, та визначено систему відповідних принципів, які впливають на безпеку праці у сільському господарстві.

Ключові слова: принципи, сільське господарство, охорона праці, безпека виробництва.

В статье выяснено содержание понятия «принципы правового регулирования охраны труда в сельском хозяйстве», осуществлена их классификация на общие и специальные, и определена система соответствующих принципов, влияющих на безопасность труда в сельском хозяйстве.

Ключевые слова: принципы, сельское хозяйство, охрана труда, безопасность производства.

The paper clarified the concept of "principles of legal regulation of labor in agriculture", defined the classification into general and specific, and a system of appropriate principles that affect safety in agriculture.

Keywords: Principles, agriculture, labor protection, production safety.

Актуальність проблематики. У сільському господарстві, як ні у жодній іншій галузі економіки України, проблеми охорони праці найбільш дотичні до сфери забезпечення життя і здоров'я працівників села, їх соціального захисту. Актуальність даної проблеми зумовлюється тим, що при ігноруванні принципів охорони праці можуть виникнути різкі порушення умов праці з наслідками негативної дії на здоров'я працівників, зниження продуктивності праці, а з іншого — охорона праці може стати важливим кроком успішної інтенсифікації виробництва. Саме тому питання принципів дотримання охорони праці в сільському господарстві набуває особливого значення.

Ступінь наукової розробки. Теоретичним підґрунтям при дослідженні цього питання стали наукові праці українських фахівців у галузі аграрного права, зокрема С.С. Алексєєва, Л.О. Бондаря, А.С. Васильєва, В.М. Єрмоленка, В.П. Жушмана, І.В. Гойман-Калінського, А.М. Колодія, М.В. Молодцова, О.О. Погрібного, А.М. Статівки, Н.І. Титової, В.Ю. Уркевича, В.З. Янчука та інших вчених.

Метою статті є визначення основних принципів охорони праці в сільському господарстві, розкриття їх змісту. Для досягнення даної мети потрібно виконати такі завдання: дослідити зміст понять принцип, принцип охорони праці, проаналізувати законодавчу базу, яка регламентує спеціальні принципи охорони праці в сільському господарстві.

Виклад матеріалу. Перед тим як розглянути принципи правового регулювання охорони праці у сільському господарстві, необхідно дослідити поняття «принципи». Воно походить від латинського «*principium*» і тлумачиться як основні, найзагальніші, вихідні положення, засоби, правила, які визначають природу явища, його спрямованість і найсуттєвіші властивості. Вживається дане поняття у трьох значеннях: по-перше, як основне вихідне положення якої-небудь наукової системи, теорії, ідеологічного напрямку; по-друге, як особливість, покладена в основу створення або здійснення чого-небудь, спосіб творення чогось; і по-третє, як переконання, правило, яким керується хто-небудь у житті, поведінці [1, с.681].

Досить часто під принципами прийнято розуміти вихідні, основні засади, керівні настанови, що визначають найважливіші правила, за якими певна діяльність організується і здійснюється [2, с. 32]. З приводу визначення

поняття принципів В.К.Колпаков писав, що це позитивні закономірності, які пізнані наукою і практикою, а також охарактеризовані (зафіксовані, закріплені) у відповідних поняттях. Звідси він робить висновок про те, що ознаками принципу є: належність до пізнаних позитивних закономірностей; зафіксованість, закріпленість у суспільній свідомості [3, с. 21-22].

Дослідженню питання принципів правового регулювання охорони праці присвячували свої праці такі вчені як Н. Б. Болотіна, В. С. Венедіктов, В. В. Жернаков, М. І. Іншин, В. І. Прокопенко та інші. Однак навіть при такому дослідженні питання принципів правового регулювання охорони праці в сільському господарстві залишається не розкритим. Тому дане дослідження є актуальним та необхідним.

Необхідно зауважити на тому, що під принципами правового регулювання охорони праці в сільському господарстві необхідно розуміти закріплені на законодавчому рівні найбільш загальні, вихідні положення, основні засади, керівні настанови, які визначають головні правила для створення належних, безпечних і здорових умов праці, які запобігають нещасним випадкам та професійним захворюванням, сприяють адаптації трудових процесів до здібностей працівника з урахуванням стану його здоров'я і психологічного стану, що узгоджується з принципами захисту здоров'я працівників.

За загальною класифікацією принципи охорони праці в сільському господарстві можна поділити на загальні та спеціальні. В ст. 4 Закону України «Про охорону праці» законодавець закріпив загальні принципи державної політики в галузі охорони праці. Державна політика в галузі охорони праці базується на таких загальних принципах як: 1) пріоритету життя і здоров'я працівників, повної відповідальності роботодавця за створення належних, безпечних і здорових умов праці; 2) підвищення рівня промислової безпеки шляхом забезпечення суцільного технічного контролю за станом виробництв, технологій та продукції, а також сприяння підприємствам у створенні безпечних та нешкідливих умов праці; 3) комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі загальнодержавної, галузевих, регіональних програм з цього питання та з урахуванням інших напрямів економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля; 4) соціального захисту працівників, повного відшкодування шкоди особам, які потерпіли від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань; 5) встановлення єдиних вимог з охорони праці для всіх підприємств та суб'єктів підприємницької діяльності незалежно від форм власності та видів діяльності; 6) адаптації трудових процесів до можливостей працівника з урахуванням його здоров'я та психологічного стану; 7) використання економічних методів управління охороною праці, участі держави у фінансуванні заходів щодо охорони праці, залучення добровільних внесків та

інших надходжень на ці цілі, отримання яких не суперечить законодавству; 8) інформування населення, проведення навчання, професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці; 9) забезпечення координації діяльності органів державної влади, установ, організацій, об'єднань громадян, що розв'язують проблеми охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці, а також співробітництва і проведення консультацій між роботодавцями та працівниками (їх представниками), між усіма соціальними групами під час прийняття рішень з охорони праці на місцевому та державному рівнях; 10) використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці на основі міжнародного співробітництва [4].

Спеціальні принципи, що стосуються охорони праці в сільському господарстві та на яких базується державна політика в сільськогосподарській сфері зазначаються у п. 4 Наказу Міністерства аграрної політики України «Про Концепцію з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання» від 15 вересня 2000 р. № 182. Державна політика в аграрному секторі економіки в питаннях охорони праці і профілактики виробничого травматизму базується на принципах [5]: 1) комплексного розв'язання завдань охорони праці на основі міжнародних стандартів, національних, державних та галузевих програм з урахуванням інших напрямків економічної і соціальної політики, досягнень в галузі науки і техніки та охорони довкілля; 2) використання економічних методів управління охороною праці; 3) удосконалення системи управління охороною праці в аграрному секторі економіки; 4) організації навчання керівників і працівників підприємств з питань охорони праці; 5) забезпечення координації діяльності органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, організацій та об'єднань громадян у вирішенні проблем охорони здоров'я, гігієни та безпеки праці; 6) співробітництві і проведенню консультацій між власниками та працівниками при прийнятті рішень з охорони праці; 7) міжнародного співробітництва в питаннях охорони праці, використання світового досвіду організації роботи щодо поліпшення умов і підвищення безпеки праці; 8) сприяння місцевим органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування у створенні на добровільних засадах недержавних формувань з охорони праці для:

- кваліфікованого професійного обслуговування підприємств, у складі яких відсутні посади відповідних спеціалістів з питань охорони праці;

- обстеження робочих місць на предмет відповідності їх вимогам безпеки і гігієни праці, надання рекомендацій щодо усунення недоліків з питань охорони праці, допомога у розробці поточних і перспективних планів поліпшення стану охорони праці;

- консультативного обслуговування власників та спеціалістів підприємств з питань охорони праці;

- організації своєчасного забезпечення підприємств законодавчими та нормативно-правовими актами з питань охорони праці;
- кваліфікованої допомоги в організації забезпечення засобами захисту працюючих;
- отримання дозволу від органів нагляду за охороною праці на початку роботи підприємства;
- вирішення спірних питань між працівниками та органами влади з питань охорони праці.

Проаналізувавши дані принципи та виходячи з того, що охорона праці в сільському господарстві є складовою частиною охорони праці в цілому, необхідно, щоб Наказ Міністерства аграрної політики України «Про Концепцію з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання» від 15 вересня 2000 р. № 182 містив принципи, які саме стосувались охорони праці в сфері сільського господарства. Такий перелік повинен базуватись на принципах закріплених в Законі України «Про охорону праці», тобто загальних засадах здійснення охорони праці в державі, але при цьому враховувати специфіку сільськогосподарської сфери виробництва. Але провівши паралель між двома нормативно-правовими актами спостерігається лише дублювання переважної більшості загальних засад здійснення охорони праці зазначених в Законі України «Про охорону праці» та в Наказі Міністерства аграрної політики України «Про Концепцію з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання».

Таким чином з восьми принципів які передбаченні у змісті державної політики в галузі охорони праці в аграрному секторі економіки шість автоматично враховані в Закону України «Про охорону праці», а два останні взагалі не повною мірою відображають особливості охорони праці в сільському господарстві. Тому на нашу думку, законодавець не доцільно окремо закріплює загальні принципи, які зазначенні в ст. 4 Закону України «Про охорону праці» в п. 4 Наказу Міністерства аграрної політики України «Про Концепцію з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання» від 15 вересня 2000 р. № 182. Ми так вважаємо, оскільки ці принципи є загальними принципами охорони праці, а тому окреме їх закріплення в іншому нормативно-правовому акті є зайвим. Розглядаючи окремо інституційні принципи охорони праці в сільському господарстві, то вони є самостійними, а тому потребують уточнення та конкретизації.

Важливим інституційним принципом охорони праці в сільському господарстві є принцип врахування особистісних якостей працівника в процесі його взаємодії з живими організмами (насамперед тваринами). Особливість сільського господарства полягає в тому, що під час своєї виробничої діяльності вони досить тісно і нерозривно контактують з

об'єктами рослинного та тваринного світу. Для сфери сільського господарства дуже вдалим є твердженням В.М. Єрмоленка: «якщо працівника у інших сферах економіки можливо навчити трудовим навикам незалежно від його соціального походження, то у сільському господарстві залишаються найефективнішими працівниками саме вихідці з села, побут яких з раннього дитинства і формує їхню трудову аграрну правосуб'єктність» [6, с. 51]. Сільськогосподарська праця це не лише робота, це спосіб життя певного кола людей. Для забезпечення належного рівня охорони праці постійно необхідно враховувати особисті якості працівника. Особливо важливо це у тваринництві, оскільки тварини є джерелом підвищеної небезпеки, а повністю виключити контакт людини і тварини у сільському господарстві неможливо, навіть за високого рівня механізації виробничих процесів.

Особливу роль в процесі правового регулювання охорони праці в сільському господарстві відіграє принцип підвищеної охорони праці окремих категорій сільськогосподарських працівників. Вчений Ф.М. Раянов в своїй праці виокремлював дану засаду правового регулювання охорони праці в сільському господарстві. Він пов'язував дію цього принципу з тим, що в сільськогосподарському виробництві посилену трудову участь приймають особи зі зниженою працездатністю: підлітки, жінки, інваліди [7, с. 53]. На сьогодні принцип підвищеної охорони праці окремих категорій сільськогосподарських працівників не втратив своєї актуальності, однак потребує певного уточнення. Насамперед, гарантії, які надаються працюючим жінкам, молоді та інвалідам закріплюються лише в нормах загального законодавства.

Висновки. Таким чином, з урахування всього вище наведеного, інституційні принципи, які присутні в сфері охорони праці в сільському господарстві розкривають загальні та особливі ознаки даного інституту. До них відносять такі принципи: циклічного характеру заходів з охорони праці внаслідок сезонності сільськогосподарської праці; врахування особистісних якостей працівника в процесі його взаємодії з живими організмами (насамперед, тваринами) при здійсненні трудової діяльності; підвищеної охорони праці окремих категорій сільськогосподарських працівників тощо. Але, спираючись на комплексність правового інституту охорони праці в сільському господарстві входять не тільки спеціальні принципи, але і загальні принципи державної політики галузі охорони праці, вміщені в ст. 4 Закону України «Про охорону праці».

Список використаних джерел:

1. Словник української мови. – К.: Наук. думка, 1976. – Т. 7. – 840 с.
2. Бандурка О.М. Управління в органах внутрішніх справ України: Підручник. – Харків: Ун-т внутр. справ, 1998. – 480 с.

3. Колпаков В.К. Адміністративне право України: Підручник. – К.: Юрінком Інтер, 1999 - 736 с.
4. Про охорону праці: Закон України від 14 жовтня 1992 р. № 2694-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. - 1992. - № 49
5. Про Концепцію з організації охорони праці в аграрному секторі економіки в нових умовах господарювання: Наказ Міністерства аграрної політики України від 15.09.2000 № 182 // [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.uazakon.com/document/spart39/inx39788.htm>
6. Аграрне право України: підручник / В. М. Єрмоленко, О. В. Гафурова, М. В. Гребенюк [та ін.]; за заг. ред. В. М. Єрмоленка. - К.: Юрінком Інтер, 2010. - 608 с.
7. Раянов Ф.М. На страже труда: О развитии права работников сельского хозяйства на охрану труда. - Уфа: Башк. кн. изд-во, 1980. - 144 с.

УДК 349.2

Чернота С. В.,
голова Ясинуватського
міськрайонного суду Донецької області

ІСТОРИЧНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПРАВА НА ПРАЦЮ ЖІНОК В УКРАЇНІ

У статті з'ясовано зміст поняття «право на працю», досліджено особливості права на працю жінок в історичному аспекті та визначено перспективи розвитку сучасного законодавства щодо праці жінок із урахуванням досвіду минулого.

Ключові слова: право на працю, трудові права жінок, гендерна рівність, рівність трудових прав, гарантії трудових прав жінок.

В статье установлено содержание понятия «право на труд», исследованы особенности права на труд женщин в историческом аспекте и определены перспективы развития современного законодательства о труде женщин с учетом опыта прошлого.

Ключевые слова: право на труд, трудовые права женщин, гендерное равенство, равенство трудовых прав, гарантии трудовых прав женщин.

The article revealed the concept of "right to work", the features of the right to work of women in historical perspective and prospects of modern legislation of the employment of women, taking into account past experience.

Keywords: right to work, labor, women's rights, gender equality, equality of labor rights and guarantees of labor rights of women.